

चायु त्रि० चाय-उण् । पूजके । “यज्ञेषु यत्तु चायवः”
५० १२४१८। “चायवः पूजकाः” भा० ।

चार पु० चरएव व्यण् । प्रणिधौ शुभचरे “चारैसा-
नेकसंस्थानैः प्रोत्सादा यशमानयेत्” “तत्क्षरप्रतिषेधार्थं
चारैसायनुचारयेत्” उपमहास्यदृष्टैव चारान् सम्य-
ग्विधाय च”-इति च मनुः । प्रियाल्लहृत्ते (पिया-
ल्ल) सेदि० शकारागारे हेम० चर-भावे घञ्
४गतौ गोप्रचारः पृष्ठचारः “चारोदयाः प्रशप्ताः
अवधमघादिल्लमूहस्तेषु” ५० स० ६५० “भगवार्ध-
मान्तरितो वृद्धाति कथं नियतचारः” ५५० । कार्यभेदे
दूततियोगादिकं कालिकापु० ८५५० ८५० यथा ।

“कृषिर्दुर्गं सु याणिष्ठं खल्लानां करसाधनम् । आदानं
सैन्यकरयोर्वन्धनं गजवाजिनोः । मृत्युप्रसूता-
नाञ्च भोजनं सततं जनैः । प्रजानां चारसेतूनां
बन्धनं चेति चाटमम् । एतद्व्याप्तं वर्गेषु चारान्
सम्यक् प्रयोजयेत् । कार्याकार्यविभागाय चाट
वर्गाविकारिणाम् । अष्टौ चारान् नियुक्तीयादष्ट
वर्गेषु पार्थिवः । दशसन्धेयु युक्तीत क्रमशः षष्ठ्यु तानि
मे । स्वामी सचिवराष्ट्राणि सिद्धं कोषो बलं तथा ।
दुर्गन्तु सप्रभं ज्ञेयं राज्याङ्गं गुरुभाषितम् । दुर्गयुक्तं
एतं वर्गं चारं नात्मनि योजयेत् । तस्मादिमानि
शेषाणि पञ्च चारपदानि तु । शुद्धान्धेव पुत्रेषु चक्र
पूपादौ मज्जनसे । शत्रूदासीनयोश्चैव बलावशविनि-
श्चये । आदौ दशसु चैतेषु चारान् राजा प्रयोजयेत् ।
न यत् प्रकाशं जानीयात् तत्तु चारैर्निरूपयेत् । नि-
रूप्य तत्प्रतीकारमयं चिह्नितचरेत् । यथानियोग-
मेतेषां यो यो यथान्यथा चरेत् । आत्मा तत्र नृप-
चारैर्दण्डयेहा नियोजयेत् । चारांस्तु मन्त्रिणा साङ्गं
रहस्ये संस्थितो नृपः । प्रदोषसमये पृच्छेत्तदानीं
मेव साधयेत् । स्वपुत्रे चाय शुद्धान्धे ये तु चारा मज्जा
नसे । नियुक्तांस्तान् मन्त्र्यान् पृच्छेत् यथापि
मन्त्रिणि । एतान् चारान् स्वयं पश्येत् नृपतिर्मन्त्रिणा
विना । अन्येषां मन्त्रिणा साङ्गं निरूप्य प्रदिशेत्
फलम् । नैकवेशधरधारो नैको मोक्षसाहचरितः ।
संस्तुतो नहि सर्वत्र नातिदीर्घो न वासनः । सततं न
दिवाचारो न रोगो नाप्यबुद्धिमान् । न निश्चिदभवे
हीनो न भाव्यापुत्रर्षिर्जितः । कार्यचारो नृपतिना
गृह्यतत्त्वविनिर्णये । अनेकवेशधरपुण्यसं भाव्यापु-

तैर्युतम् । बह्वदेश्यचोभिज्ञं पराभिप्रायवेदकम् । दृढ-
भक्तं प्रकुर्वीत चारं शक्तमसाध्वयम् । अधितिष्ठेत्
स्वयं राजा क्षमितात्मसमैसाया । वणिक्पथे च
दुर्गादौ तेषु शक्तान्नियोजयेत् । अन्तःपुरे पितृस्तुल्यान्
धीरान् वृद्धान् नियोजयेत् । प्रण्डान् प्रण्डान् तथा
वृद्धान् स्त्रियो या बुद्धितत्पराः । शुद्धान्धारि युक्ती-
यात् स्त्रियो बुद्धिमनीषिणीः” । चरेण चरणेन निर्द-
त्तम् व्यण् । एकत्रिमविधे-न० हेमच० ।

चारक त्रि० चारयति चर-णिच्-ण्वल् । गवादीनां
हृणादिषु गमयितरि पशुपालके सेदि० चार-स्वाधे
क । २५५ १११० च । प्रियाल्लहृत्ते राजनि० ।
५५० १११० । “निर्गङ्गतचरणा चारके निरो-
द्धव्या” दशकु० ।

चारकीण त्रि० चरकाय हितम् खञ् । चरकहिते ।

चारचक्षुस् पु० चारचक्षुरस्य । नृपे । “यस्मात् पश्यन्ति
दूरस्थाः सर्वानर्थान्नराधिपाः । चारेण तस्मादुच्यन्ते
राजानश्चारचक्षुषः, रामा० १ । १७ । “प्रकाशं चाप-
काशं च चारचक्षुर्भङ्गीयति” मनुः । “गावः पश्यन्ति
गन्धेन वेदैः पश्यन्ति च द्विजाः । चारैः पश्यन्ति
राजानश्चक्षुर्भङ्गीयते जनाः” नीतिशा० । “स्वपर-
मण्डलकाय्यावलोकेने चाराश्चक्षुषि क्षितिपाक्षाना-
मिति” नीतिवाक्यामृतम् ।

चारटिका स्त्री चर-णिच् शकादि० अट् संज्ञायां कर
अतइत्त्वम् । मलीनामगन्धद्रव्ये राजनि० ।

चारटौ स्त्री चर-णिच्-शकादि० अट् गोरा० ङीप्
१५५५चारिणीहृत्ते अमरः । २५५५अक्यां राजनि० ।

चारण पु० चारयति कीर्त्तिं चर-णिच्-ल्यु । कीर्त्तिवसार-
के नटे अमरः । “चाटचारणदासेषु दत्तं भवति निष्क-
लम्” अतिः । “गन्धर्वाणां ततो लोकः परतः शत-
योजनात् । देवानां गायनास्ते च चारणाः स्तुति
पाठकाः” पद्य० पु० ख० ख० । [राजपथे हेम० ।

चारपथ पु० चारार्थः बहुजनगम्यार्थः पन्था० कश्च समा० ।

चारभट पु० चारे बुद्धिचक्षुरे भटः । धीमे हेम० ।

चारमिक त्रि० चरममधीते यशना० ठक् । अन्यसमाप्तिप-
र्यन्ताध्यायिनि । [यजे वायौ त्रिका० ।

चारवायु पु० चारेण रथैवदग्नतिभेदेन क्रतोवायुः । निदा-
चारायण पु० चारं चरस्य गोत्रापत्यम् नडा० ढक् । चर-
गोत्रापत्ये । तेषां आत्तः व्यण् “वृद्धाचः” पा० ५ ।